

ॐ श्री परमात्मने नमः। अथ एकादशोऽध्यायः। विश्वरूपदर्शनयोगः।

अर्जुन उवाच मदनुग्रहाय परमम् गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम्। यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोऽयं विगतो मम ॥ १ ॥	अर्जुन उवाच पश्यामि देवांस्तव देव देहे सर्वास्तथा भूतविशेषसंघान्। ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थम् ऋषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥ १५ ॥
भवाप्ययौ हि भूतानाम् श्रुतौ विस्तरशो मया। त्वत्तः कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपि चाव्ययम् ॥ २ ॥	अनेकबाहूदरवक्रनेत्रम् पश्यामि त्वां सर्वतोऽनन्तरूपम्। नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादिम् पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूपम् ॥ १६ ॥
एवमेतद्यथात्थ त्वम् आत्मानं परमेश्वर। द्रष्टुमिच्छामि ते रूपम् ऐश्वरं पुरुषोत्तमम् ॥ ३ ॥	किरीटिनं गदिनं चक्रिणं च तेजोराशिं सर्वतो दीप्तिमन्तम्। पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्तात् दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम् ॥ १७ ॥
मन्यसे यदि तच्छक्यम् मया द्रष्टुमिति प्रभो। योगेश्वर ततो मे त्वम् दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४ ॥	त्वमक्षरं परमं वेदितव्यम् त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम्। त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे ॥ १८ ॥
श्रीभगवानुवाच पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः। नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥ ५ ॥	अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्यम् अनन्तबाहुं शशिसूर्यनेत्रम्। पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्रम् स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम् ॥ १९ ॥
पश्यादित्यान् वसून् रुद्रान् अश्विनौ मरुतस्तथा। बहून्यदृष्टपूर्वाणि पश्याश्चर्याणि भारत ॥ ६ ॥	द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः। दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेदम् लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन् ॥ २० ॥
इहैकस्थं जगत्कृत्स्नम् पश्याद्य सचराचरम्। मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद्रष्टुमिच्छसि ॥ ७ ॥	अमी हि त्वां सुरसंघा विशन्ति केचिद्धीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति। स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसंघाः स्तुवन्ति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः ॥ २१ ॥
न तु मां शक्यसे द्रष्टुम् अनेनैव स्वचक्षुषा। दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ ८ ॥	रुद्रादित्या वसवो ये च साध्याः विश्वेऽश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च। गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसंघाः वीक्षन्ते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे ॥ २२ ॥
सञ्जय उवाच एवमुक्त्वा ततो राजन् महायोगेश्वरो हरिः। दर्शयामास पार्थाय परमं रूपमैश्वरम् ॥ ९ ॥	रूपं महत्ते बहुवक्रनेत्रम् महाबाहो बहुबाहूरुपादम्। बहूदरं बहुदंष्ट्राकरालम् दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाहम् ॥ २३ ॥
अनेकवक्रनयनम् अनेकाद्भुत दर्शनम्। अनेकदिव्याभरणम् दिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥ १० ॥	नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णम् व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम्। दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा धृतिं न विन्दामि शमं च विष्णो ॥ २४ ॥
दिव्यमाल्याम्बरधरम् दिव्यगन्धानुलेपनम्। सर्वाश्चर्यमयं देवम् अनन्तं विश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥	दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि दृष्ट्वैव कालानलसन्निभानि। दिशो न जाने न लभे च शर्म प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ २५ ॥
दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता। यदि भाः सदृशी सा स्यात् भासस्तस्य महात्मनः ॥ १२ ॥	अमी च त्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः सर्वे सहैवावनिपालसंघैः। भीष्मो द्रोणः सूतपुत्रस्तथासौ सहास्मदीयैरपि योधमुख्यैः ॥ २६ ॥
तत्रैकस्थं जगत्कृत्स्नम् प्रविभक्तमनेकधा। अपश्यद्देवदेवस्य शरीरे पाण्डवस्तदा ॥ १३ ॥	वक्राणि ते त्वरमाणा विशन्ति दंष्ट्राकरालानि भयानकानि। केचिद्विलग्ना दशनान्तरेषु संदृश्यन्ते चूर्णितैरुत्तमाङ्गैः ॥ २७ ॥
ततः स विस्मयाविष्टः हृष्टरोमा धनञ्जयः। प्रणम्य शिरसा देवम् कृताञ्जलिरभाषत ॥ १४ ॥	यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति। तथा तवामी नरलोकवीराः विशन्ति वक्राण्यभिविज्वलन्ति ॥ २८ ॥

यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतंगाः विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः । तथैव नाशाय विशन्ति लोकाः तवापि वक्राणि समृद्धवेगाः ॥ २९ ॥	पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् । न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यः लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव ॥ ४३ ॥
लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्तात् लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः । तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रम् भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो ॥ ३० ॥	तस्मात् प्रणम्य प्रणिधाय कायम् प्रसादयेत्त्वामहमीशमीड्यम् । पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥ ४४ ॥
आख्याहि मे को भवानुग्रूपः नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद । विज्ञातुमिच्छामि भवन्तमाद्यम् न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम् ॥ ३१ ॥	अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा भयेन च प्रव्यथितं मनो मे । तदेव मे दर्शय देव रूपम् प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ४५ ॥
श्रीभगवानुवाच कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धः लोकान् समाहर्तुमिह प्रवृत्तः । ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥ ३२ ॥	किरीटिनं गदिनं चक्रहस्तम् इच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव । तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते ॥ ४६ ॥
तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व जित्वा शत्रून् भुङ्क्ष्व राज्यं समृद्धम् । मयैवैते निहताः पूर्वमेव निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन् ॥ ३३ ॥	श्रीभगवानुवाच मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदम् रूपं परं दर्शितमात्मयोगात् । तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यम् यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् ॥ ४७ ॥
द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च कर्णं तथान्यानपि योधवीरान् । मया हतांस्त्वं जहि मा व्यथिष्ठाः युध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान् ॥ ३४ ॥	न वेदयज्ञाध्ययनैर्न दानैः न च क्रियाभिर्न तपोभिरुग्रैः । एवंरूपः शक्य अहं नृलोके द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर ॥ ४८ ॥
सञ्जय उवाच एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य कृताञ्जलिर्वेपमानः किरीटी । नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णम् सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ॥ ३५ ॥	मा ते व्यथा मा च विमूढभावः दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृङ्ममेदम् । व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वम् तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य ॥ ४९ ॥
अर्जुन उवाच स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या जगत् प्रहृष्यत्यनुरज्यते च । रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंघाः ॥ ३६ ॥	सञ्जय उवाच इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः । आश्वासयामास च भीतमेनम् भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा ॥ ५० ॥
कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन् गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे । अनन्त देवेश जगन्निवास त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥ ३७ ॥	अर्जुन उवाच दृष्ट्वेदं मानुषं रूपम् तव सौम्यं जनार्दन । इदानीमस्मि संवृत्तः सचेताः प्रकृतिं गतः ॥ ५१ ॥
त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणः त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् । वेत्तासि वेद्यं च परं च धाम त्वया ततं विश्वमनन्तरूप ॥ ३८ ॥	श्रीभगवानुवाच सुदुर्दर्शमिदं रूपम् दृष्टवानसि यन्मम । देवा अप्यस्य रूपस्य नित्यं दर्शनकाङ्क्षिणः ॥ ५२ ॥
वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च । नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥ ३९ ॥	नाहं वेदैर्न तपसा न दानेन न चेज्यया । शक्य एवंविधो द्रष्टुम् दृष्टवानसि मां यथा ॥ ५३ ॥
नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व । अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वम् सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥ ४० ॥	भक्त्या त्वनन्यया शक्यः अहमेवंविधोऽर्जुन । ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥ ५४ ॥
सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तम् हे कृष्ण हे यादव हे सखेति । अजानता महिमानं तवेदम् मया प्रमादात् प्रणयेन वापि ॥ ४१ ॥	मत्कर्मकृन्मत्परमः मद्भक्तः सङ्गवर्जितः । निर्वैरैः सर्वभूतेषु यः स मामेति पाण्डव ॥ ५५ ॥
यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि विहारशय्यासनभोजनेषु । एकोऽथवाप्यच्युततत्समक्षम् तत् क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥ ४२ ॥	ॐ तत्सदिति श्रीमद् भगवद् गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूपदर्शनयोगो नाम एकादशोऽध्यायः ॥

om śrī paramātmāne namaḥ. atha ekādaśo'dhyāyaḥ. viśvarūpadarśanayogaḥ.

arjuna uvāca madanugrahāya paramam guhya madhyātmasamjñitam yattvayoktam vacastena moho'yaṁ vigato mama 1	divyamālyāmbaradharam divyagandhānulepanam sarvāścaryamayaṁ devam anantaṁ viśvatomukham 11	amī hi tvāṁ surasaṁghā viśanti kecidbhītāḥ prāñjalayo grṇanti svastīyuktvā maharṣisiddhasaṁghāḥ stuvanti tvāṁ stutibhiḥ puṣkalābhiḥ 21
bhavāpyayau hi bhūtānām śrutau vistaraśo mayā tvattaḥ kamalapatrākṣa māhātmyamapi cāvyayam 2	divi sūryasahasrasya bhavedyugapadutthitā yadi bhāḥ sadṛśī sā syāt bhāsastasya mahātmanaḥ 12	rudrādityā vasavo ye ca sādhyāḥ viśve'śvinau marutaścoṣmapāśca gandharvayakṣāsurasiddhasaṁghāḥ vikṣante tvāṁ vismitāścaiva sarve 22
evametadyathāttha tvam ātmānam paramēśvara draṣṭumicchāmi te rūpam aiśvaram puruṣottama 3	tatraikasthaṁ jagatkṛtsnam pravibhaktamanekadhā apaśyaddevadevasya śarīre pāṇḍavastadā 13	rūpaṁ mahatte bahuvaktranetram mahābāho bahubāhūrupādam bahūdaram bahudamṣṭrākarālam drṣṭvā lokāḥ pravyathitāstathāham 23
manyase yadi tacchakyam mayā draṣṭumiti prabho yogeśvara tato me tvam darśayātmānamavyayam 4	tataḥ sa vismayāviṣṭaḥ hṛṣṭaromā dhanañjayah praṇamya śirasā devam kṛtāñjalirabhāṣata 14	nabhaḥsprśam dīptamanekavarṇam vyāttānanaṁ dīptaviśālanetram drṣṭvā hi tvāṁ pravyathitāntarātmā dhṛtiṁ na vindāmi śamaṁ ca viṣṇo 24
śrībhagavānuvāca paśya me pārtha rūpāṇi śataśo'tha sahasraśaḥ nānāvīdhāni divyāni nānāvārnākṛtīni ca 5	arjuna uvāca paśyāmi devāmstava deva dehe sarvāmstathā bhūtaviśeṣasaṁghān brahmāṇamīśam kamalāsanastham ṛṣīmśca sarvānuragāmśca divyān 15	damṣṭrākarālāni ca te mukhāni drṣṭvaiva kālānalasannibhāni diśo na jāne na labhe ca śarma prasīda deveśa jagannivāsa 25
paśyādityān vasūn rudrān aśvinau marutastathā bahūnyadrṣṭapūrvāṇi paśyāścaryāṇi bhārata 6	anekabāhūdaravaktranetram paśyāmi tvāṁ sarvato'nantarūpam nāntaṁ na madhyaṁ na punastavādim paśyāmi viśveśvara viśvarūpa 16	amī ca tvāṁ dhṛtarāṣṭrasya putrāḥ sarve sahaivāvanipālasaṁghaiḥ bhīṣmo droṇaḥ sūtaputrastathāsau sahāsmadiyairapi yodhamukhyaiḥ 26
ihaikasthaṁ jagatkṛtsnam paśyādya sacarācaram mama dehe guḍākeśa yaccānyaddraṣṭumicchasi 7	kirīṭinaṁ gadināṁ cakriṇaṁ ca tejorāśiṁ sarvato dīptimantam paśyāmi tvāṁ durnirikṣyaṁ samantāt dīptānalārkyadyutimaprameyam 17	vaktrāṇi te tvaramāṇā viśanti damṣṭrākarālāni bhayānakāni kecidvilagnā daśanāntareṣu saṁdrṣyante cūrṇitairuttamāṅgaiḥ 27
na tu māṁ śakyase draṣṭum anenaiva svacaḥṣuṣā divyaṁ dadāmi te cakṣuḥ paśya me yogamaiśvaram 8	tvamakṣaram paramaṁ veditavyam tvamasya viśvasya paraṁ nidhānam tvamavyayaḥ śāśvatadharmagoptā sanātanastvaṁ puruṣo mato me 18	yathā nadīnām bahavo'mbuvegāḥ samudramevābhimukhā dravanti tathā tavāmī naralokavīrāḥ viśanti vaktrāṇyabhivijvalanti 28
sañjaya uvāca evamuktvā tato rājan mahāyogeśvaro hariḥ darśayāmāsa pārthāya paramaṁ rūpamaiśvaram 9	anādimadhyāntamanantavīryam anantabāhuṁ śaśisūryanetram paśyāmi tvāṁ dīptahutāśavaktram svatejasā viśvamidaṁ tapantam 19	yathā pradīptaṁ jvalanaṁ pataṁgāḥ viśanti nāśāya samṛddhavegāḥ tathaiva nāśāya viśanti lokāḥ tavāpi vaktrāṇi samṛddhavegāḥ 29
anekavaktranayanam anekādbhuta darśanam anekadivya bharaṇam divyānekodyatāyudham 10	dyāvāpṛthivyoridamantaraṁ hi vyāptaṁ tvayaikena diśaśca sarvāḥ drṣṭvādbhutaṁ rūpamugraṁ tavedam lokatrayaṁ pravyathitaṁ mahātman 20	lelihyase grasamānaḥ samantāt lokānsamagrānvanadanairjvaladbhiḥ tejobhirāpūrya jagatsamagram bhāsastavogrāḥ pratapanti viṣṇo 30

ākhyāhi me ko bhavānugrarūpaḥ namo'stu te devavara prasīda vijñātumicchāmi bhavantamādyam na hi prajānāmi tava pravṛttim 31	namaḥ purastādatha pṛṣṭhataste namo'stu te sarvata eva sarva anantavīryāmitavikramastvam sarvaṁ samāpnoṣi tato'si sarvaḥ 40	mā te vyathā mā ca vimūḍhabhāvaḥ dṛṣṭvā rūpaṁ ghoramīdṛṇmamedam vyapetabhīḥ prītamānāḥ punastvam tadeva me rūpamidaṁ prapaśya 49
śrībhagavānuvāca kālo'smi lokakṣayakṛtpravṛddhaḥ lokān samāhartumiha pravṛttaḥ ṛte'pi tvām na bhaviṣyanti sarve ye'vasthitāḥ pratyanīkeṣu yodhāḥ 32	sakheti matvā prasabhaṁ yaduktam he kṛṣṇa he yādava he sakheti ajānatā mahimānaṁ tavedam mayā pramādāt praṇayena vāpi 41	sañjaya uvāca ityarjunaṁ vāsudevastathoktvā svakaṁ rūpaṁ darśayāmāsa bhūyaḥ āśvāsayāmāsa ca bhītamenam bhūtvā punaḥ saumyavapurmahātmā 50
tasmāttvamuttiṣṭha yaśo labhasva jītvā śatrūn bhuṅkṣva rājyaṁ samṛddham mayaivaite nihatāḥ pūrvameva nimittamātraṁ bhava savyasācin 33	yaccāvahāsārthamasatkṛto'si vihāraśayyāsanabhojaneṣu eko'thavāpyacyutatatsamakṣam tat kṣāmaya tvāmahamaprameyam 42	arjuna uvāca dṛṣṭvedaṁ mānuṣaṁ rūpam tava saumyaṁ janārdana idānīmasmi saṁvṛttaḥ sacetāḥ prakṛtiṁ gataḥ 51
dronaṁca bhīṣmaṁca jayadrathaṁca karṇaṁ tathānyānapi yodhavīrān mayā hatāmstvaṁ jahi mā vyathiṣṭhāḥ yudhyasva jetāsi raṇe sapatnān 34	pitāsi lokasya carācarasya tvamasya pūjyaśca gururgarīyān na tvatsamo'styabhyadhikaḥ kuto'nyaḥ lokatraye'pyapratimaprabhāva 43	śrībhagavānuvāca sudurdarśamidaṁ rūpam dṛṣṭavānasi yanmama devā apyasya rūpasya nityaṁ darśanakānḁkṣiṇaḥ 52
sañjaya uvāca etacchrutvā vacanaṁ keśavasya kṛtāñjalirvepamānaḥ kirīṭi namaskṛtvā bhūya evāha kṛṣṇam sagadgadaṁ bhītabhītaḥ praṇamya 35	tasmāt praṇamya praṇidhāya kāyam prasādayetvāmahamīśamīḍyam piteva putrasya sakheva sakhyuḥ priyaḥ priyāyārhasi deva soḍhum 44	nāhaṁ vedairna tapasā na dānena na cejyayā śakya evaṁvidho draṣṭum dṛṣṭavānasi mām yathā 53
arjuna uvāca sthāne hṛṣīkeśa tava prakīrtyā jagat prahṛṣyatyanurajyate ca rakṣāmsi bhītāni diśo dravanti sarve namasyantica siddhasaṁghāḥ 36	adrṣṭapūrvam hṛṣito'smi dṛṣṭvā bhayena ca pravayathitaṁ mano me tadeva me darśaya deva rūpam prasīda deveśa jagannivāsa 45	bhaktyā tvananyayā śakyaḥ ahamevaṁvidho'rjuna jñātuṁ draṣṭuṁ ca tattvena praveṣṭuṁ ca paraṁtapa 54
kasmācca te na nameranmahātman garīyase brahmaṇo'pyādikartre ananta deveśa jagannivāsa tvamakṣaraṁ sadasattatparaṁ yat 37	kirīṭinaṁ gadinam cakrahastam icchāmi tvām draṣṭumaham tathaiva tenaiva rūpeṇa caturbhujena sahasrabāho bhava viśvamūrte 46	matkarmakṛṇmatparamaḥ madbhaktaḥ saṅgavarjitaḥ nirvairāḥ sarvabhūteṣu yaḥ sa māmetyi pāṇḁava 55
tvamādidevaḥ puruṣaḥ purāṇaḥ tvamasya viśvasya paraṁ nidhānam vettāsi vedyam ca paraṁ ca dhāma tvayā tataṁ viśvamanantarūpa 38	śrībhagavānuvāca mayā prasannena tavārjunedam rūpaṁ paraṁ darśitamātmayogāt tejomayaṁ viśvamanantamādyam yanme tvadanyena na dṛṣṭapūrvam 47	<i>om tatsaditi śrīmad bhagavad gītāsu upaniṣatsu brahmavidyāyām yogaśāstre śrīkṛṣṇārjunasaṁvāde viśvarūpadarśanayogo nāma ekādaśo'dhyāyaḥ.</i>
vāyuryamo'gnirvaruṇaḥ śaśāṅkaḥ prajāpatistvaṁ prapitāmahaśca namo namaste'stu sahasrakṛtvaḥ punaśca bhūyo'pi namo namaste 39	na vedayajñādhyayanairna dānaiḥ na ca kriyābhirna tapobhirugraiḥ evaṁrūpaḥ śakya ahaṁ ṇṛloke draṣṭuṁ tvadanyena kurupravīra 48	